

Szénatom kapcsolódási struktúrák – a jövő kulcsfontosságú anyagai

Szabó Lóránt

Óbudai Egyetem, RKK

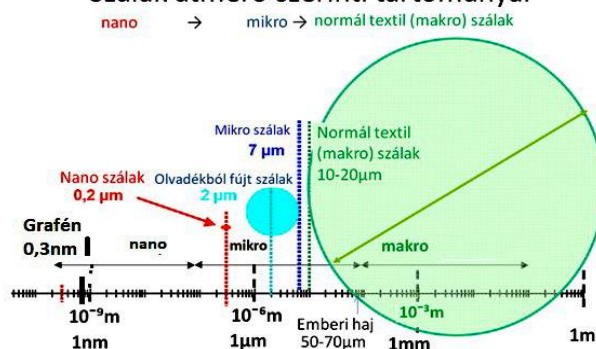
Szabó Rudolf

Rejtő Sándor Alapítvány

Kulcsszavak/Keywords: Szénatom, Szénatomok kapcsolódásai, Szénszál, Nanoszál, Nanocső, Grafén
Carbon atom, Linking of carbon atoms, Carbon fibres, Nanofibre, Nanotube, Graphene

A nanotechnológiáról az utóbbi években az elméleti szakemberek és kutatók számos publikációt jelentettek meg, ami mára kezdi átlépni a kereskedelmi, a gyakorlati alkalmazás küszöbét. A nanostruktúrák több formája jelentős szerepet játszhat a kompozitiparban is. A nanotechnológia 100 nm-nél kisebb átmérőjű szálak, részecskék előállítását, tulajdonságait vizsgálja (1. ábra).

Szálak átmérő szerinti tartományai

1. ábra

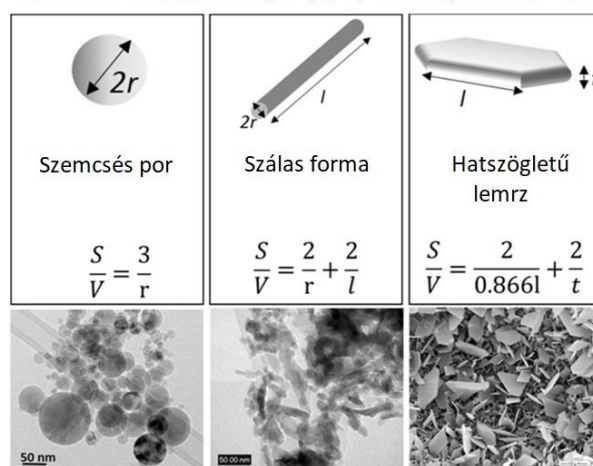
A nagyteljesítményű szálakat különböző formákban állítják elő és alkalmazzák (2. ábra).

A szálátmére csökkentésével a szálak hajlékonysága növekszik, törékenyséjük csökken, feldolgozhatóságuk

2. ábra

A különböző geometriai alakzatok esetén a méretek hatása a felület/térfogat (S/V) viszony alakulására

3. ábra

javítható és a nagyobb fajlagos felület a mátrixszal erősebb kötődést eredményez. A szálak vékonyításával a szál viszonylagos felület/térfogat (S/V) aránya növelhető, a mechanikai tulajdonságok, a feldolgozhatóság, a szál-mátrix-kapcsolódás javítható (3. ábra).

A nanostruktúrák mérete rendkívül kicsi, a nagy felület/térfogat arány akár 1:5 is lehet és ez kiemelkedő tulajdonságokat eredményez. A kisméretű (<100 nm) nanorészecskék (nanopor, nanolaszterek, nanokristályok) méretét előállításuk során golyós őrléssel csökkentik, ahol az őrlőkamrában a finomabb részek összegyűlnek. Példaként említhetők az epoxigyantában a nanoszilika részecskék használatával elérhető javulások: a nanoszilika nélküli epoxihoz képest 55%-kal nagyobb a gyanta törőszilárdsága, 17%-kal nagyobb a laminátum nyírószilárdsága és 59%-kal nagyobb a kompozit keménysége, miközben a visszaalakulás 47%-kal, a zsugorodás 33%-kal csökken.

WPC (Wood Plastic Composite – fa-műanyag kompozit) esetén a faőrlemény mérete kb. 500 μm. (A faőrlemény megnevezésére a megnövelt fajlagos felület miatt az angol irodalom ugyancsak a „fiber”, azaz „szál” kifejezést használja.)

Egyfalú szén-nanocsővek (SWCNT) 0,01%-nyi bekeverésével a

Különböző méretű részecskék mátrixba ágyazása

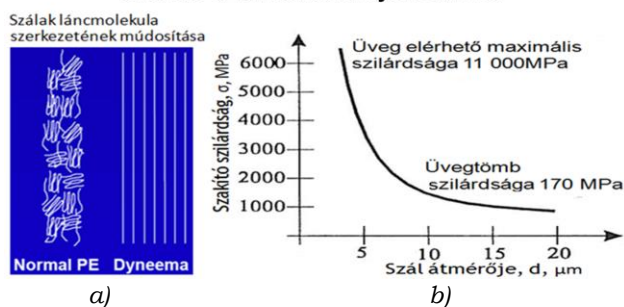
4. ábra

háromdimenziós kompozitok tulajdonságai (mechanikai, elektromos és hővezetés) számottevően növelhetők. Azonos méretű kockába ágyazás esetén a különböző méretű részecskék elrendezését a 4. ábra szemlélteti.

Szálak szerkezetek mechanikai jellemzői

A szerves alapú mesterséges szálak gyártása során a láncmolekulákat vegyi úton állítják elő, az alapanyagok folyékony állapotát oldással vagy olvasztással érik el, a szálhúzást követően a képlékeny anyagok megszilárdulása közben nyújtással, a láncmolekulák száltengely irányú rendezésével a szálak szilárdsága, rugalmassága beállítható (5/a ábra).

Szálak szerkezetek jellemzői

5. ábra

Az amorf szerkezetű szálakat (üveg, bazalt, fém stb.) is folyékony állapotból kiindulva nyújtják, így a vékonyítással a nagyobb felület/térfogat arányból adódó egyenletesebb hűtésnek köszönhetően a megszilárdulás során az anyaghibák csökkentésével a szálak mechanikai tulajdonságai a tömb állapothoz viszonyítva számottevően javíthatók (5/b ábra).

A különböző tömb és szál anyagformák mevhmechanikai jellemzőit a 6. ábra szemlélteti.

A szálak hajlékonysági merevségét (EI – E az anyag rugalmassági modulusza) és döntően a szálátmérő, ill. az inerciális másodrendű modulusz (I) határozza meg (7. ábra). Például az üveg, a bazaltkő vagy az acél tömb

Szerkezeti anyagok szál és tömb formájú szilárdsága

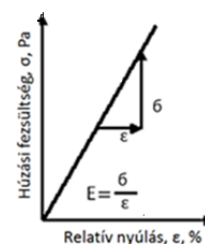
	Szén	Acél	Üveg	Polimer
Sűrűség	1.8 g/cm ³	7.8 g/cm ³	2.5 g/cm ³	1.0 g/cm ³
Szilárdság Szál forma	7.1 GPa	4.0 GPa	4.0 GPa	3.20 GPa
Szilárdság Tömb forma	0.1 GPa	1.4 GPa	0.5 GPa	0.03 GPa

6. ábra

Hajlítási merevség (EI)

E – húzási merevség (húzási rugalmassági modulusz)

Rugalmassági modulusz, E, Pa

I – inerciális másodrendű nyomaték

$$I_x = \frac{\pi \cdot d^4}{64}$$

EI – hajlítási merevség

$$EI = M R$$

M – hajlító nyomaték

R – szál (rúd) görbületi sugara

7. ábra

formában merev, de vékony szál formában könnyen hajlítható, alakítható).

A szálak szerkezetek előnyös tulajdonságait az ember korán felismerte, a belőlük készült termékeket évezredek óta használja. A véges hosszúságú (pamut-, gyapjú-, rost-) szálakból sodrással szilárdítva vastagabb lineáris terméket: fonalat, majd a fonalakból kelmét (szövet, kötött kelme) készítettek. A viszonylag vékony (makro-) szálakból, lineáris termékekből (fonalakból) készített lapszerű termékek a hajlékonyságot, alakíthatóságot megtartják, az emberi testre jól illeszthető, rugalmas, nagy szilárdságú, tartós, melegtartó „új bőr” (3D) készíthető.

A „szál” jellemzője az átmérőhöz képest nagyságrendekkel nagyobb hosszúság (l/d=100–10 000). A hagyományos makroméretű szálak átmérője 10–25 µm. A vékonyabb szálformát (d_{tex}<1, szálátmérő d<10–12 µm körüli) mikroszálként jelölik.

Az 1900-as évek kezdetétől a természetes szálak kiégésítésére egyre nagyobb mennyiségű és fajtájú mesterséges szálakat gyártanak. A mesterséges szálakat a sokrétű felhasználási igényeknek megfelelően, a fejlesztéseknek köszönhetően, egyre növekvő mennyiségben állítják elő.

A szálak, a szálak szerkezetek jellemzői széles tartományt ölelnek fel:

- nagyszámú, különböző fajtájú és tulajdonságú anyagösszetétel,
- száljellemzők: hossz/átmérő viszonya, finomsága,
- szálak alakja, felületkezelése,
- a felhasználási igényekhez igazított száltulajdonságok (pl. szilárdság/nyúlás),
- hibrid szál-, fonal- és kelmestruktúrák,
- a szál-, fonal- és kelmestruktúrák elrendeződése, alakja, görbülete.

A makro tartományban használt jellemzőbb szálak erő-nyúlás diagramját a 8. ábra mutatja.

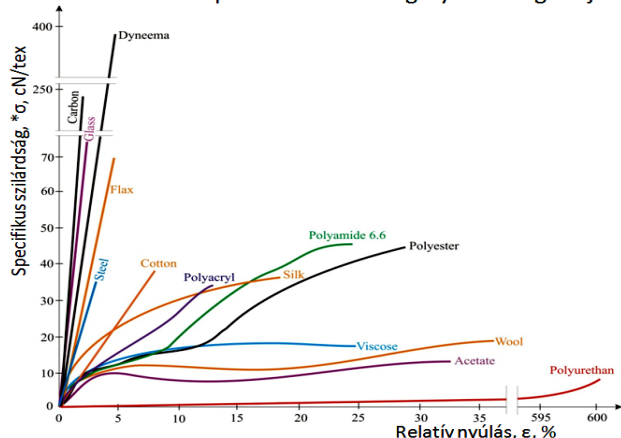
A szálak műszaki, kompozit célú használata esetén nagy szilárdságra, nagy húzási merevségre, a kelmében az egyenes szálhelyzetű elrendezésre törekednek.

A szénatom és a szénvegyületek jellemzői

A **szénatom** (C) több szempontból is figyelemre-méltó, a Föld negyedik leggyakoribb alkotóeleme (O, S,

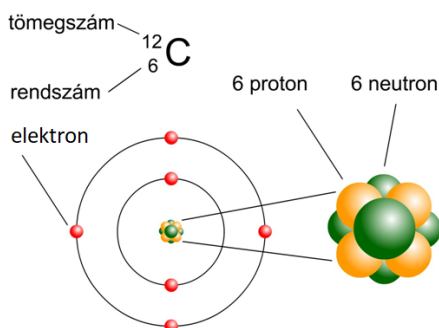

Különböző szálak specifikus szilárdság-nyúlás diagramja

8. ábra

Szénatom szerkezete

9. ábra

Al, C). A szénatom nagyszámú, bonyolult változatú és összetételű vegyületek kialakulására képes, 2 milliónál is több különböző szénvegyület ismert (9. ábra).

A szénatom-mag körül összesen 6 elektron kering; 2 a belső, 4 a külső héjban. A szénatomokban a 4 külső héjban levő elektron sokféle kémiai kötésre képes. A szénatom kis mérete és viszonylag nagy elektron negatívítása képessé teszi önmagával vagy más atomokkal, molekulákkal kötések kialakítására.

A szénvegyületek a földi élet alapjául szolgálnak, ún. **szerves vegyületek**. (A szerves vegyületek felépítésében elsősorban a szén és a hidrogén a meghatározó, számos esetben az oxigén és nitrogén is megtalálható.) A szálak jelentős része is a szerves vegyületek csoportjába

Szénatom kapcsolódási lehetőségei

A szénatomhoz kapcsolódó atomok száma	4	3	2
A kapcsolódó atomok térbeli elhelyezkedése			
Előfordulás	Gyémánt	Grafít sík	Láncmolekula
	Tetraédres (térbeli)	Trigonális (sík)	Digonális (lineáris)
A σ-kötést létesítő elektronok száma	4	3	2
A hibridállapot jele	sp ³	sp ²	sp
π-kötésre képes p-elektronok száma	0	1	2

10. ábra

sorolható, a szénszál kiinduló anyaga (PAN) is szerves vegyület, de a gyártás során a hidrogén és a nitrogén nagy részének eltávolításával (C≈95%) a szénszál a szerves anyagok csoportjába sorolják.

A négy vegyértékű szénatomok kapcsolódási lehetőségeit a 10. ábra szemlélteti.

A szénatomok korábban ismert két alapvető, de lényeges különböző tulajdonságú (allotrop) változatát, a legpuhább grafítot és legkeményebb gyémántot ismerték. Az utóbbi évtizedekben a szénatomok újabb változatait (fullerének, nanocsövek, grafén) fedezték fel.

A **gyémánt** szerkezetében a szénatomok térbeli elrendezésűen kötődnek, ez a legkeményebb és legnagyobb sűrűségű ismert anyag.

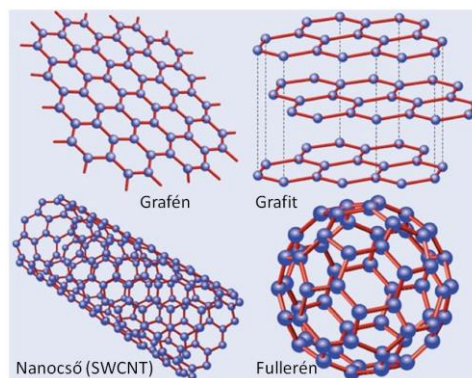
A **grafít** nagyszámú grafén (hatszögletű szénrács atomsík) oldalirányban van der Waals-kötéssel kapcsolódik. A grafít struktúrák a szénszál és a grafítszál szerkezetében is meghatározók.

A **grafén** hatszög (méhsejt) alakú egy szénrácsos atomsík.

Számos szilárd anyagban, a legtöbb fémekben található az ún. kristályrács: a nagyszámú kristályos atom rendezett, ismétlődő, háromdimenziós szerkezetet az atomok közötti kötések tartják össze. A gyémánt és a grafít szerkezete egyaránt 3D, de az atomok szerkezete alapvetően eltérő. A gyémántban az atomok szorosan háromdimenziós tetraéder elrendezésben kötődnek, míg a grafítban a szénatom síkok a kétdimenziós rétegekben szorosan kötődnek, a rétegek közötti oldalirányú kötések gyengék.

A szénatomok **trigonális méhsejt** kapcsolódási for-

Szénatom méhsejt alakzatai

11. ábra

maít a 11. ábra szemlélteti.

A **szén nanocsövek** (CNT – Carbon NanoTubes) egyfalúak (SW – Single Wall) vagy sokfalúak (Multi-Walled) lehetnek, ezeket 1991-ben fedezték fel.

A **fullerének** 1985-ben felfedezett háromdimenziós szénatom-alakzatok, amelyek 60 szénatomból kialakított futball-labda elrendezésű zárt molekulájú ketrecek.

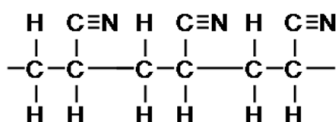
A **szénatomok láncszerű, lineáris** kapcsolódása a szerves mesterséges szalanyagok jellemzője, az oldalirányban kapcsolódó különböző atomok, molekulák sokféle különböző tulajdonságú szálát eredményez. Például a poliakrilnitril (PAN, prekursor) láncmolekula szerkezetét a 12. ábra szemlélteti.

Az **aromás, hatszögletű lineáris molekulaszervezet** a nagyteljesítményű (nagy szilárdságú, nagy merevségű) szálak (p-aramid, PBO) jellemzője (13. ábra).

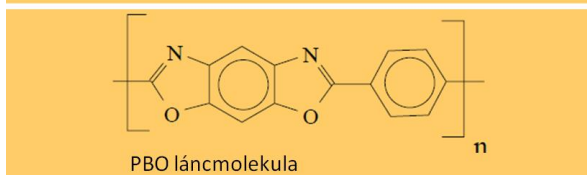
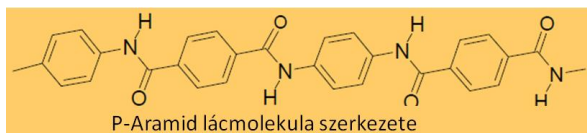
A szénszál jellemzői

A szénszál gyártása során a kiinduló szerves PAN (PoliAkrilNitril, prekursor) szálát feszítve a hidrogént

Poliakrilnitril (PAN) láncmolekula

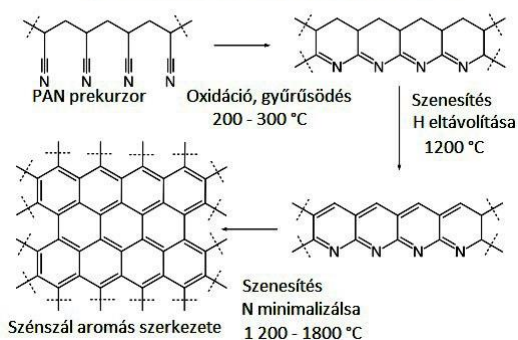
12. ábra

13. ábra

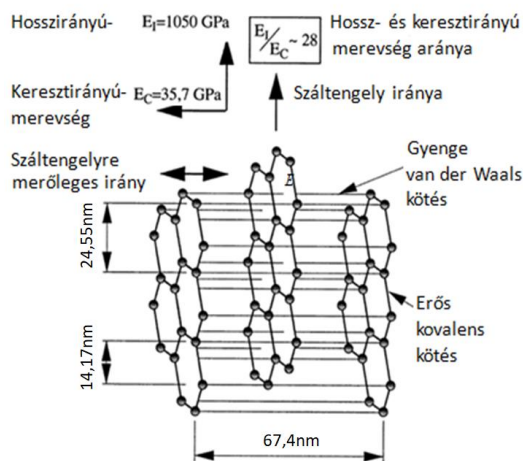
oxidációval, majd a szenesítés során semleges gázú kimenetben a nitrogén nagy részét is eltávolítják. Az így kialakuló vékony (5–7µm átmérőjű) mikroszálaban (0,4–0,7dtex) a láncmolekulák szénatom síkok (grafit kristály) a száltengely irányába rendeződnek. A hatszög alakú gyűrűs síkban elrendezett szénatomokat stabilis p elektronrendszer kapcsolja össze (14. ábra). A szénszál kristályos (grafit)

PAN prekursor molekula szerkezet változása az oxidáció és a szenesítés során

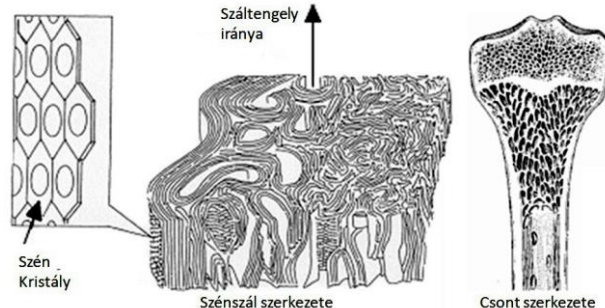
14. ábra

Szénszál molekula szerkezete

15. ábra

Szénszál és a csont szerkezete

16. ábra

szerkezetében a szénatomok elrendeződését a 15. ábra szemlélteti.

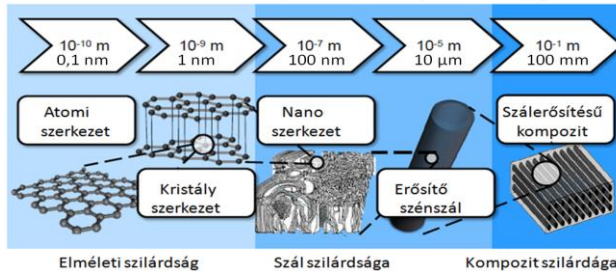
A szénszál gyártása során a száltengely irányú grafit-síkokat gyenge van der Waals-oldalkötések kapcsolják össze.

A szénszál elektronmikroszkópi felvételein (16. ábra) látható a csontszerű üreges szerkezet, ami a viszonylag kis sűrűség ellenére nagy merevségű és szilárdságú.

A szénszál nagy merevségű, törékeny, a szálmérő csökkentésével a hajlékonyság a feldolgozhatóság jelentősen javítható.

A szénszálat túlnyomó részben erősítőszálként, polimerekbe ágyazva, kimagasló tulajdonságú kompozitanyagként használják (17. ábra).

Szénszál szerkezeti felépítése, kompozitba ágyazása

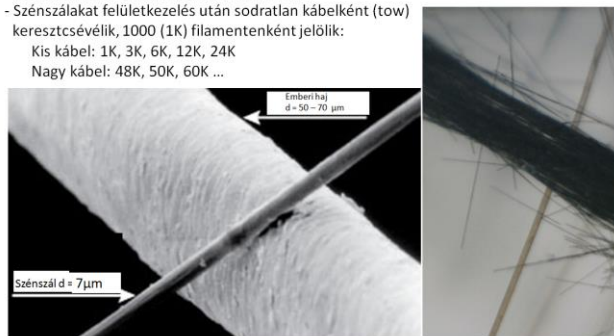

17. ábra

A szénszál főbb jellemzőit a 18. ábra foglalja össze.

Szénszál főbb jellemzői

- Szénszál vékony mikroszál (d= 5 - 7µm, ~0,4 - 0,7dtex)
- Szénatom tartalma (>0,95%)
- Szénszálat nagyrészt kompozit erősítésre használják: CFRP- Carbon Fiber Reinforced Polymers → szénszál erősítésű polimerek, C&C, C-SiC ...
- Szénszálakat felületkezelés után sodratlan kábelként (tow) keresztcsévélik, 1000 (1K) filamentenként jelölik: Kis kábel: 1K, 3K, 6K, 12K, 24K Nagy kábel: 48K, 50K, 60K ...

18. ábra

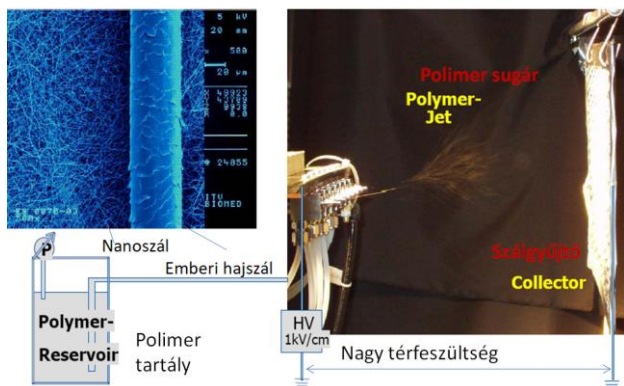
Nanoszálak

A nanoszálak átmérője 100 nm alatti, a hossz/átmérő arányuk nagy. Például a szén-nanoszál (CNF -

Carbon Nano Fiber) akár 300 μm hosszú is lehet. A nanoszálakat szénból, különböző fémekből, kerámiákból, polimerekből és természetes anyagokból, például cellulózból és kitinből (a rákfélék héját alkotó fehérje) is előállítják.

Elektrosztatikus fonás

19. ábra

Az elektrosztatikus fonással gyártott nano-szén-szál szerkezete szabálytalanságoktól mentes, vékony, nagy szilárdságú (átmérője 10–100 nm, a hossz/átmérő arány 1000:1).

A nanoszálakat gyártására az elektrosztatikus fonás az elterjedt (19. ábra).

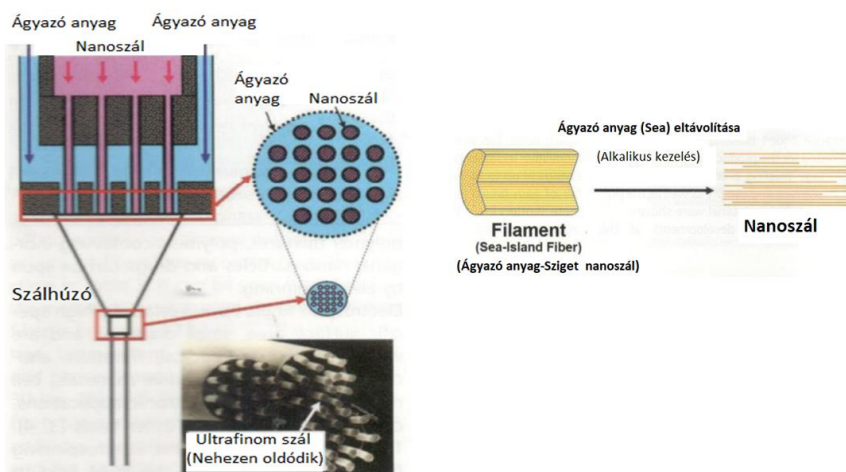
A Toray cég a nanoszálak előállítására új eljárást dolgozott ki. A nehezen oldódó nanoszálakat a könnyen oldható ágyazó anyagba foglalva („sea-island”, azaz „szigetek a tengerben”) bikomponens filamentet gyártanak, amelyből az ágyazó anyag (sea) leoldása után nagyszámú, vékony, különböző keresztmetszetű (kör, háromszög) nanoszál (island) készíthető (20. ábra).

Például a cellulóz olcsó nano szálakból készült könnyű kompozitokat ballisztikus páncélzat, űrhajók, autópárizsi karosszériák és repülőgépek belső terében használják.

A nanoszálakból készült nemszőtt szűrőanyagok kis pórusméretűek, az 1 μm fölötti részecskék szűrését teszik lehetővé. Az akkumulátor anód pólusa szén nanoszálak porózus szerkezetű, nagy fajlagos felületű, vegyszerálló nemszőtt kelméből készíthető.

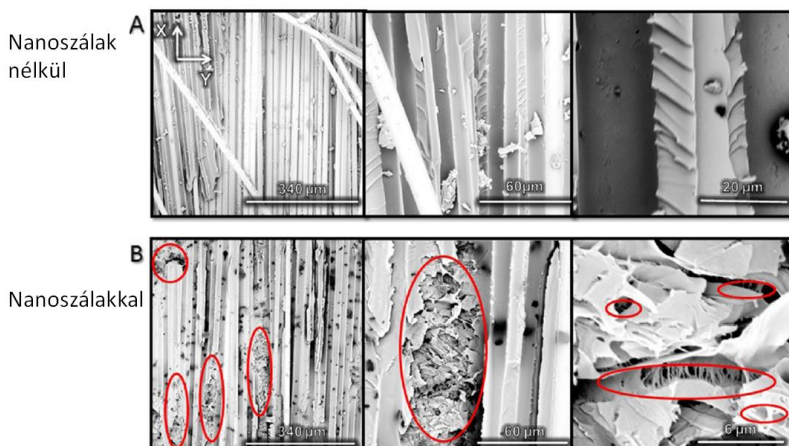
A mátrixba helyezett nanoszálak jelentősen javítják a mechanikai tulajdonságokat (21. ábra).

Közegbe ágyazott nanoszál (Sea-Island) előállítási sémája

20. ábra

A nanoszálak képesek áthidalni a repedéseket és elnyelni az energiát

21. ábra

A grafén

A grafén egy szénatom vastagú, kétdimenziós hatszögletű rácsszerkezetű szénatom réteg. A szén-szál és a grafit is nagyobb részben grafén síkrácsokból épül fel (többek között ceruzahegy anyaga is grafit, a grafén síkok gyenge oldalkötéssel kapcsolódnak). Az 1 mm vastagú grafitban körülbelül 3 millió grafén réteg van.

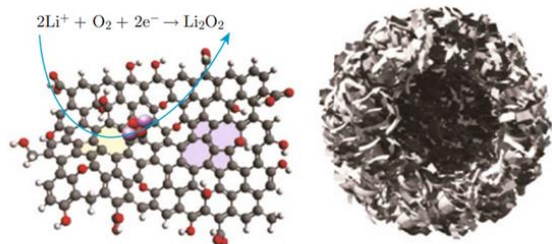
A grafént 2003–2004-ben fedezték fel, azóta a kutatások középpontjába került. A grafén kristályos szerkezetű, kétdimenziós, a grafén rétegek csak egy atomnyi vastagságúak (0,345 nm), a hatszögletű széngyűrűk méhsejt-szerűen illeszkednek.

A grafén egyik előnyös tulajdonsága, hogy nulla átfedésű félmetál (lyukakkal és elektronokkal egyaránt töltéshordozó), elektromos vezetőképessége kiváló. A grafén szénatom síkban (2D) a szénatomok három másik szénatomhoz kapcsolódnak, így szénatomonként 1 rendkívül mozgékony pi (π) elektron szabadon elérhető, a grafénlap felett és alatt helyezkednek el. Ezek a pi pályák átfedik egymást, és hozzájárulnak a grafén szén-szén kötések erősítéséhez. Alapvetően a grafén elektronikus tulajdonságait a pi pályák kötése és kötésgátolása (a vegyérték és a vezetési sávok) határozzák meg.

A grafén szénatom rácscok vi-szonylag könnyen deformálódnak az atomrács szakadása nélkül. A grafént más anyagokba (pl. kompozitba) keverve szupererős szerkezetek készíthetők.

Az akkumulátorok kapacitásának további növelése a porózus elektrodák szerkezetének

Funkcionális grafén-lemez sematikus felépítése

Ideális bimodális porózus szerkezet Li_2O_2 akkumulátor működéséhez szükséges

22. ábra

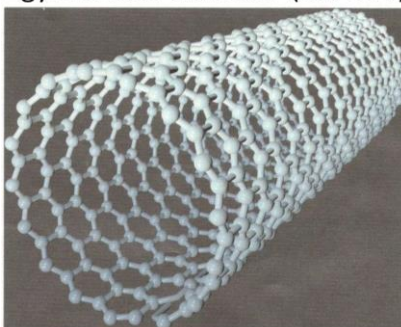
optimalizálásával lehetséges. A közelmúltban hierarchikusan porózus grafént vittek be lítium-levegő (Li-air) akkumulátorok elektród anyagaként. A lítium-levegő akkumulátorok a Li-alapú anódból és katódból állnak, amelyek folyamatosan kivonják az oxigént a környező levegőből. A mikro- és nano-porózus csatornák a gyors oxigén diffúziót teszik lehetővé és reaktív helyeket biztosíthat az Li-O_2 reakciók számára. A hierarchikusan porózus funkcionális katód elektróda grafénlapok (FGSs – Functionalized Graphene Sheets) rácshibákat tartalmaznak (22. ábra).

A háromdimenziós (3D) porózus szerkezetű katód elektródákat a nagy töltési kapacitás elérésére fejlesztették ki.

Szén-nanocsövek

Az **egyfalú szén-nanocsövek** (SWCNT – SingleWall Carbon NanoTube) a legújabb fejlesztések, rácsszerkezetük csirkeháló szerű (23. ábra). Fő jellemzőit az I. táblázat tartalmazza.

Egyfalú szén nanocső (SWCNT)

23. ábra

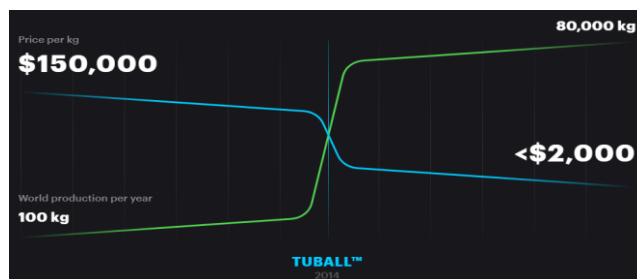
Az SWCNT bekeverése kompozitokba – a nagy felszín/térfogat (szén-szálhoz viszonyítva 1000-szeres) arány miatt a mátrixszal való jó kapcsolódásnak köszönhetően a mechanikai tulajdonságokat számottevően javítja, a rétegek elcsúszását (delamination) jelentősen csökkenti.

Alkalmazását korábban a kimagasló előnyös tulajdonságai ellenére a rendkívül magas ára és a kis volumenű gyártási kapacitás korlátozta. A grafén nanocsövek

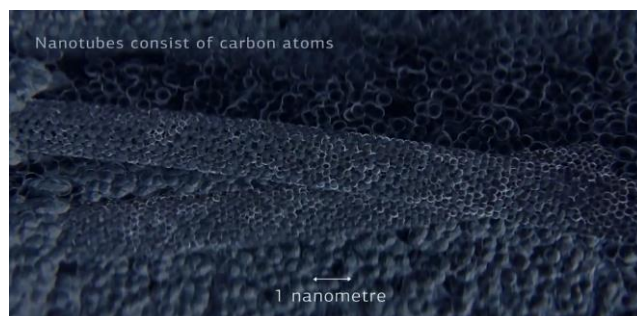
I. táblázat

Egy falú szén nanocső (SWCNT) kiváló tulajdonságai

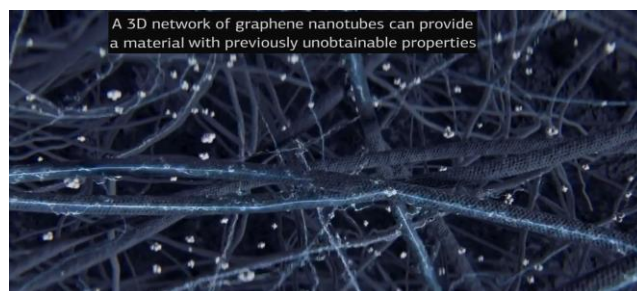
• Szilárdság	• 100 nagyobb az acélénál
• Stabilitás	• Hőállóság 1600°C-ig vákuumban
• Hosszúság	• Hossz/átmérő (l/d) arány 3000 feletti
• Közömbös	• Vegyileg minden anyaggal kompatibilis
• Elektromos vezetőképesség	• 5 x nagyobb a réz vezetésénél

24. ábra

25. ábra

26. ábra

ipari méretű gyártása jelentősen csökkentette az árat, és számos ipar számára gazdaságos alkalmazás lehetőségét teremti meg (24. ábra).

Az egyfalú szén nanocső mikroszkópi képét a 25. ábra szemlélteti.

A SWCNF anyagokba ágyazásával a kis mérete miatt rendezetlen háromdimenziós irányú megerősítést biztosít (26. ábra).

Szén-nanocsőből kialakított „szivacs” (nemszőtt szerkezet) nagyon kis pórusú szerkezeti struktúrák kialakítását teszi lehetővé (27. ábra).

A szén-nanocső szivacs különböző méretben, vastagságban a kereskedelmi forgalomban is beszerezhető (II. táblázat).

A SWCNT alkalmazás számos területen kimagasló jelentőségű:

- Lítium-ion akkumulátor – 0,05% TUBALL™ a szilikon anód esetén az élettartam 4-szeresre növekszik,
- Üveg – 0,05% TUBALL™ megnöveli a szilárdságot és atoxikus hatásokat mérsékli,

27. ábra

II. táblázat

Szén nanocső szivacs ártáblázat

Product Name	Size (mm)	Thickness (mm)	Price (\$/piece)
TNHM11-1	10×10	1-2	30
TNHM51-1	50×10	1-2	185
TNHM22-1	20×20	1-2	155
TNHM52-1	50×20	1-2	430
TNHM11-3	10×10	3-4	50
TNHM51-3	50×10	3-4	280
TNHM22-3	20×20	3-4	215
TNHM52-3	50×20	3-4	615

• Akrilnitril-butadién-sztirol (ABS) műanyag – 0,03% TUBALL™ megnöveli az ütésállóságot, antisztatikus,

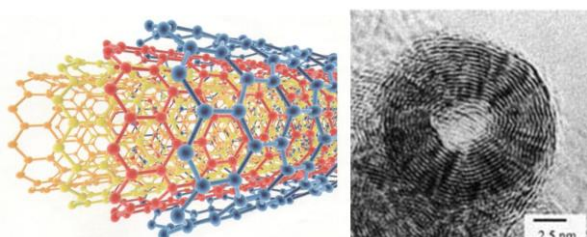
• Textília – 0,06% TUBALL™ állandó antisztatikus tulajdonságot garantál,

• Abroncs gumi – 0,1% TUBALL™ javítja a tapadást és a tartósságot.

A **többfalú szén-nanocsövek** (MWCNT – Multi-Walled Carbon NanoTube) felépítése: több különböző átmérőjű, egymásba helyezett szénrács cső (28. ábra). Előállításuk egyszerűbb, olcsóbb az SWCNT-nél, de tulajdonságai, alkalmazásával elérhető eredmények is szerényebbek.

Több falú szén nanocső

MultiWall Carbon NanoTube (MWCNT)

III. táblázat

Szál	Mechanikai tulajdonságok összehasonlítása			
	Modulus, E, GPa	Húzó szilárdság, σ , MPa	Sűrűség, ρ , g/cm ³	Átmérő/Vastagság
Grafén	~1 000	~100 000 – 400 000	1,8 – 2,2	0,345nm
SWCNT*/ MWCNT**	~1 000	~100 000 – 200 000	~0,7 – 1,7	1 ~20nm
Nano szénszál	~500	3 000 – 7 000	1,8 – 2,1	20 – 200nm
Szénszál	230 – 600	3 000 – 7 000	1,8	7 μ m
Aramid szál	60	3 600	1,44	5 – 10 μ m
Üvegszál	22	3 400	2,6	7 – 20 μ m
Poliészter szál HT***	14	1 100	1,38	10 – 20 μ m
Poliamid szál HT***	6	900	1,14	10 – 20 μ m
Acél szál	210	4 000	7,8	10 – 20 μ m

SWCNT* – Single Wall Carbon NanoTube → Egy Falú Szén NanoCső

MWCNT** – MultiWall Carbon NanoTube → Több Falú Szén NanoCső

HT*** – High Tenacity → Nagy szilárdság

IV. táblázat

	Gyártási kapacitás t/év	
	2009	2015
MWCNT	2 380	10 000
SWCNT	10	30
CNF	120	550
Grafén	<10	250

Összefoglalás

A szén nanoanyagok tulajdonságait a III. táblázat foglalja össze.

A jövőben a gyártott mennyiségek gyors ütemű növekedésével, árak drasztikus csökkentésével és széleskörű alkalmazásukkal számos területen átütő eredmények várhatók (IV. táblázat).

A 20. század második fele a szerkezeti anyagok területén a műanyagok, a kompozitok kora volt. Úgy tűnik, a 21. század az egy atomnyi vastagságú méhsejt szénlemez, a grafén, az egyfalú nanocsövek kora lesz. A tudományos folyóiratokban kifogytak a szuperlatívuszok ezekről a különleges anyagról: a legkönnyebb, a legerősebb, a legvékonyabb, a legjobb hő- és elektromos vezető képességű stb. Várhatóan számos alkalmazási terület forradalmasítanak, a számítástechnikától kezdve a kompozitokon, autógumikon és a napelemeken, akkumulátorokon át a 3D nyomtatásig.

Felhasznált irodalom

Biró László Péter: Grafén: új trónkövetelő a szén-nanoszerkezetek világában. Origo 2011

L. Pilato: CNTs ride a rising tide of nanotech optimism. CW 2010. 01. 28.

Manifesto of the Carbon Century. OCSiA 2010.

C. Shiara: Using single-wall carbon nanotubes to enhance materials. JEC World March. 2017.

P. Russo, A. Hu, G. Compagnini: Synthesis, Properties and Potential Applications of Porous Graphene: A Review Nano-Micro Letters 2013.

Molnár K.: Elektro-szálképzéssel előállított nanoszálak kompozitipari alkalmazásai. Magyar Textiltechnika 2011/1. p. 1-7.

Hirofumi Y., Masato M., Yoshitaka A.: Advanced nanofibers arising from pursuit of advanced melt-spinning technology. Man-Made Fiber Year Book, 2018 p. 66-68.

K. Dreschler: CFK – Technologie im Automobilbau – Was man von anderen Marken lernen kann? C.C.e.V. Automotive Symposium, Neckarsulm, 2010.

Steinmann: Carbon fibers: an overview on manufacturing, research and market ITA/RWTH Aachen University Mitteilungen 2015.

Szabó L., Szabó R.: Nagyteljesítményű kompozit-erősítő szálak, textil szerkezetek, szénszálak. ENELKO 2015. XVI. Nemzetközi Energetikai-Elektrotechnikai Konferencia. Erdélyi Magyar Műszaki Társaság. Arad, 2015. október 8-11. p. 136-141.